Manuel de linguistique populaire, édité par Lidia Becker, Sandra Herling et Holger Wochele, Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2024, 625 p.

Coordonată de doi lingviști prestigioși, Günter Holtus (Georg-August Universität Göttingen) și Fernando Sánchez-Miret (Universidad de Salamanca), deja ajunsă la aproape patruzeci de volume publicate, seria de manuale de lingvistică romanică (MLR) de la editura De Gruyter este o referință inconturnabilă pentru cei cu preocupări aplicate în domeniu. Volumele sunt redactate de colective de specialiști și propun, pe de o parte, abordări sintetice și sistematice ale unor fenomene lingvistice și extralingvistice subsumabile romanisticii în sens larg, precum standardizarea, frontierele lingvistice, limbajele de specialitate, interfețele gramaticale, sociolingvistica, deixisul, modalitatea, marcatorii discursivi, achiziția limbajului, nelipsind însă nici manuale dedicate mai multor limbi romanice (*Manual of Catalan Linguistics*, *Manuale di linguistica friulana*, *Manuel de linguistique française*, *Manuale di linguística italiana*, *Manual de lingüística española*, *Manuale di linguistica sarda*, *Manual de linguística portuguesa*, *Manual of Galician Linguistics*, *Manuel de linguistique occitane*). Lipsește, deocamdată, un manual dedicat lingvisticii românești.

Manuel de linguistique populaire, editat de Lidia Becker (Leibniz Universität Hannover), Sandra Herling (Universität Siegen) și Holger Wochele (Johannes Gutenberg-Universität Mainz), se ocupă de lingvistica populară (eng. *folk linguistics*, ger. *Volkslinguistik*), un subdomeniu al sociolingvisticii care a căpătat contur începând cu anii ’80 ai secolului trecut și care își propune, *grosso modo*, să analizeze percepțiile nespecialiștilor asupra limbilor. În capitolul introductiv (p. 1–36), Lidia Baker creionează un istoric al domeniului, cartografiind tendințele teoretice din ultimele decenii datorate unor nume de referință, precum Nancy Niedzielski, Denis R. Preston sau Marie-Anne Paveau, și propune o listă exhaustivă a fenomenelor analizate de lingvistica populară (LP): cunoștințe, ideologii, percepții, atitudini, credințe, evaluări, stereotipuri, discursuri, practici ale non-experților, opinii despre limbă ce derivă din sensul comun. De altfel, distincția experți *vs* non-experți este esențială, în măsura în care LP se concentrează asupra reprezentărilor metadiscursive și a fenomenelor epidiscursive ale acestora din urmă. Lista alcătuită de Lidia Baker nu trebuie însă văzută în sens unidirecțional, static, deoarece fenomenele enunțate mai sus se influențează reciproc, stabilind relații complexe de cauzalitate. De pildă, ideologiile influențează construirea unor reprezentări care devin stereotipuri și care, la rândul lor, consolidează sau, dimpotrivă, demistifică credințe și atitudini despre limbă. Mai multe terminologii concurente (lingvistică populară, imaginar lingvistic, dialectologie perceptuală, *folk linguistics*, *folk attitudes* etc.) arată deja o anumită efervescență a domeniului, cu diferite abordări ce se apleacă asupra fenomenelor enumerate mai sus, însă lipsa unui cadru teoretic unitar duce la rezultate fragmentare sau la suprapuneri ce îngreunează o dezvoltare incrementală.

Manuel de linguistique populaire vizează spațiul romanic, cele douăzeci și patru de capitole fiind grupate în trei secțiuni mai ample, de dimensiuni inegale: istoriografie, teorie și metode (p. 39–200), LP în domenii specifice, precum traductologia, didactica limbilor străine și lexicografia (p. 203–254) și LP în Romania (p. 257–608). Capitolele au o relativă autonomie, având structură și aparat bibliografic propriu, iar la finalul manualului este un indice tematic general pentru terminologia specifică. Dietmar Osthus se ocupă de LP în epoca modernă (p. 39–62) și prezintă mai multe fenomene editoriale care au permis impunerea normelor și standardizarea limbilor, însă au fost și la originea mai multor curente puriste: compendiile ortografice, ghidurile epistolare și cultivarea politeții (inclusiv politețea lingvistică), cronicile de exprimare corectă, cărțile de stil din domeniul jurnalistic, asociațiile pasionaților de limbi. De asemenea, autorul menționează un fenomen care a luat amploare recent în spațiul romanic, apărarea limbilor regionale și minoritare. Denis R. Preston are un capitol (p. 63–76)

în care creionează evoluția LP ca domeniu de studiu, făcând precizări terminologice mai mult decât necesare, justificând opțiunile proprii și oferind o taxonomie a LP și a relațiilor sale cu domenii înrudite. Martin Stegu analizează dihotomia lingviști *vs.* non-lingviști, într-un capitol (p. 77–94) ce trece în revistă statutul expertului (inclusiv în lingvistică) recunoscut ca atare de societate, calitatea de pretins expert al vorbitorului nativ, profilul experților non-lingviști care se pronunță în chestiuni de limbă (de pildă, cei care legiferează în domeniu). Judith Visser se ocupă de discursurile metalingvistice ale non-experților (p. 95–116), enumerând mai multe teme predilecte, precum dificultățile lingvistice, curiozitățile, chestiunile care privesc norma, valorile simbolice atribuite limbii, fenomenele ce țin de neologie (de exemplu, integrarea împrumuturilor neologice în structura morfologică a limbii, adaptarea grafiilor), rolul național sau internațional al unei limbi, mituri despre limbă. Jörn Albrecht reflectează asupra evaluării limbii (p. 117–140) și analizează mai multe dihotomii care au opus, de-a lungul timpului, limba considerată „canonică" (sau „corectă", „ideală", „pură") limbii vulgare (a vorbitorilor propriu-ziși) sau varietăților dialectale (deci care nu se conformează normei). Următoarea serie de trei contribuții, care încheie acest prim grupaj cu caracter preponderent teoretic și metodologic (p. 141–200), este dedicată colectării datelor: selecția și analiza textelor istorice, conceperea și interpretarea interviurilor, chestionarelor și a testelor de percepție, datele disponibile *online*.

Următorul grupaj analizează LP în domenii specifice și conține trei lucrări dedicate traductologiei, didacticii limbilor străine și lexicografiei. Carsten Sinner analizează rolul non-specialiștilor în traducere (vorbește chiar despre o „traductologie populară") (p. 203–217) și identifică mai multe direcții de cercetare: traductologia concepută de non-specialiști, traductologia concepută pentru non-specialiști, traductologia destinată traducătorilor amatori, critica traducerilor realizată de non-specialiști. În capitolul despre LP în didactica limbilor străine, Filomena Capucho și Guy Achard-Bayle se opresc asupra unor abordări recente care cultivă multilingvismul și plurilingvismul (p. 219–229), precum intercomprehensiunea și interproducția, în măsura în care acestea, deși au o bază științifică, au pornit de la observații de simț comun ale vorbitorilor, care au identificat similitudini între limbi și le-au folosit în comunicare. Luca Melhchior se oprește asupra relațiilor dintre lexicografie și „știința populară", încercând să creioneze contururile a ceea numește „lexicografia populară", ilustrată cu numeroase exemple din dicționare ale unor limbi minoritare nestandardizate sau în curs de standardizare, precum corsicana sau galiciana, dar și lucrări lexicografice ce tratează limbi în prezent pe deplin codificate, dar analizate în alte etape ale evoluției lor.

Ultimul grupaj este cel mai consistent și cuprinde paisprezece lucrări dedicate LP în Romania (p. 255–608). Din motive de spațiu, ne vom apleca în cele ce urmează asupra celor patru lucrări care analizează manifestări ale LP în spațiul lusofon: portugheza din Portugalia, portugheza din Brazilia, portugheza din Angola și galiciana. Articolul colectiv despre portugheza din Brazilia, semnat de Roberto Leiser Baronas, Tamires Cristina Bonani și Lígia Mara Boin Menossi Araújo (p. 367–386) analizează figura lui Amadeu Amaral, autor fără expertiză în științele limbajului, care a semnat la începutul secolului XX un volum despre dialectul *caipira*, vorbit îndeosebi în interiorul statului São Paulo. Analiza edițiilor succesive ale volumului și reevaluarea sa plasează autorul în categoria non-experților care analizează fenomene lingvistice, și demontează imaginea sa de lingvist inovator, perpetuată timp de decenii. Dinah K. Leschzyk trece în revistă opinii ale nespecialiștilor despre portugheza din Angola (p. 387–406), în curs de codificare și de standardizare, evidențiind că în discursul public angolez portugheza europeană este considerată cea corectă, în timp ce particularitățile varietății locale sunt percepute drept greșeli. De asemenea, prestigiul limbii portugheze impune politici lingvistice ale statului angolez ce subminează statutul numeroaselor limbi naționale de origine bantu. Carlos A. M. Gouveia se apleacă asupra portughezei din Portugalia (p. 407–421), evidențiind percepțiile asupra variației lingvistice (de pildă, statutul limbii mirandeze sau al dialectului *barranquenho*), raportul dintre limba scrisă și cea vorbită, mai ales în contextul adoptării Acordului Ortografic din 1990, care încă generează polemici, noile grafii fiind percepute drept contaminări ale limbii sau chiar un atac la adresa identității naționale. Fernando Ramallo și Martin Vásquez analizează situația limbii galiciene (p. 471–493), inclusiv curentul reintegraționist, care susține o proximitate maximală la nivel ortografic și lexical de limba portugheză, pentru a demonstra originea comună a

ambelor idiomuri. Analiza poziționărilor apărute în presă și în mediul *online*, relevă însă cristalizarea a două opinii contrarii: se semnalează, evident, existența unei susțineri certe a reintegraționismului, căruia însă i se opune însă curentul „o galego non é portugués" [galiciana nu e portugheză].

În concluzie, *Manuel de linguistique populaire*, publicat recent în colecția MLR a editurii De Gruyter este, fără îndoială, un excelent instrument de lucru pentru cei care doresc să se apropie de domeniu. Capitolele publicate conțin o varietate de abordări, care privesc aspecte teoretice și metodologice, precum și analize punctuale ale LP în rândul diferitelor comunități de vorbitori din Romania. Limbile romanice pluricentrice, precum portugheza, spaniola și franceza, sunt tratate amplu, în analize ce se apleacă asupra vorbitorilor de pe mai multe continente. De asemenea, sunt capitole consistente dedicate unor varietăți romanice nestandardizate, precum creola *chabacano,* sau unor limbi minoritare, precum ladina, friulana, sarda și aromâna. Absența unui capitol despre limba română este însă regretabilă și ar putea fi remediată la o eventuală reeditare a volumului.

VERONICA MANOLE
Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea nr. 31
veronica.manole@ubbcluj.ro

IUSTINA NICA, *Dicționarul toponimic al României. Oltenia. Indice antroponimic,* Craiova, Editura Universitaria, Editura Prouniversitaria, 2024, 750 p.

Realizarea dicționarelor toponimice are o tradiție apreciabilă în spațiul românesc și este urmarea unor cercetări complexe pe teren, realizate fie în regiuni extinse (Banat, Dobrogea, Moldova, Muntenia, Transilvania), fie în județe (ex.: *Tezaurul toponimic al României. Transilvania. Județul Sălaj*[1]) sau pe ținuturi bine definite (ex.: *Tezaurul toponimic al României. Transilvania. Valea mijlocie a Arieșului*[2]). Oltenia s-a bucurat de atenția cercetătorilor, fiindu-i dedicate, printre altele, *Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (*DTRO*)[3] și *Toponimia Olteniei*[4], de Ion Toma. Acest din urmă autor remarca, într-un studiu publicat în „Dacoromania", că, dintr-un corpus de 118 144 de locuri cercetate, „antroponimele au participat la formarea a 58 183 dintre acestea, ceea ce reprezintă 49,2% din total" (2002–2003, p. 188)[5]. Faptul în sine demonstrează importanța numelor de persoane în configurația istorică, geografică, socială și culturală a țării noastre, în general, și a unor zone clar delimitate, în special.

Pornind de la această premisă, se întrevede utilitatea *Dicționarului toponimic al României. Oltenia. Indice antroponimic*, publicat în anul 2024 de Iustina Nica. Așa cum autoarea precizează în *Prefață*, „*Indicele* reunește toate numele de locuri – simple, compuse ori analitice – al căror numitor comun îl reprezintă depistarea explicită în «compoziție» a unuia sau a mai multor antroponime" (p. 6).

---

[1] Eugen Pavel, Augustin Pop, Ion Roșianu, Gabriel Vasiliu, *Tezaurul toponimic al României. Transilvania (TTRT). Județul Sălaj*, București, Editura Academiei Române, 2006.

[2] Dumitru Loșonți, Adelina Emilia Mihali, Sabin Vlad, *Tezaurul toponimic al României. Transilvania (TTRT). Valea mijlocie a Arieșului*, București, Editura Academiei Române, 2024.

[3] Gheorghe Bolocan (coord.), *Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, vol. I (A–B), 1993; vol. II. (C–D) 1995; vol. III (E–I) 2002; vol. IV (J–N) 2003; vol. V (O–R) 2004; vol. VI (S–Ț) 2006; vol. VII (U–Z) 2007, Craiova, Editura Universitaria.

[4] Ion Toma, *Toponimia Olteniei*, Craiova, Tipografia Universității Craiova, 1988.

[5] Ion Toma, *Baza antroponimică a toponimiei din Oltenia*, în „Dacoromania", serie nouă, VII–VIII, 2002–2003, p. 187–191.

Numele de persoane pot indica descendența patriliniară (*Fântâna lu Ion a lui Barbu*), pot fi nume de grup (*Ionașcani*), adjective posesive (*Funia Motrească*), nume derivate (*Păunache*) etc. Variantele sunt tratate separat, de exemplu *Buzduci*/*Buzdugi*, ceea ce este corect, dacă se are în vedere că respectivele locuri sunt situate în județe diferite (DJ, VL/GJ), prin urmare se referă la origini diverse.

În dicționarul de față antroponimele apar atât ca nume de sine stătătoare (puține), cât și aflate în componența unor sintagme denominative diferite din punctul de vedere al structurii, care exprimă de cele mai multe ori posesia ori localizarea. Printre articolele-matcă frecvente se pot aminti *balta*…, *dealul*…, *fântâna*…, *podul*…, *ulița*…, *valea*… Prefața detaliată oferă „rețeta" componentelor: apelativ + antroponim, apelativ + toponim, apelativ + apelativ, apelativ + adjectiv, apelativ + prepoziție + substantiv, apelativ + prepoziție + adverb, fiecare cu multiple variante dezvoltate în spațiul oltenesc.

Dacă cele șapte volume ale *DTRO* ofereau date multiple despre cuvintele-titlu – sursa proveniență, ortografie, – tipul și localizarea obiectului denotat, atestări istorice, geografice, etimologia (în cazul articolelor-matcă), *DTRO. Indice antroponimic* reduce informațiile furnizate, rezumându-se la „structura internă a toponimelor din care fac parte antroponimele; relațiile sintactice stabilite între termenii numelor de locuri analitice; frecvența și localizarea în teren a denumirilor" [doar județul] (p. 8). În *Prefața* dicționarului, Iustina Nica oferă toate datele necesare citirii corecte a lucrării, detaliază metoda de lucru, explică anumite aspecte care ar putea crea ambiguități (p. 9–22). Pentru soluțiile etimologice, sunt precizate sursele utilizate, majoritatea clasice, dar și *online*. *Prefața* este urmată de o *Bibliografie* (p. 29–34), utilă celor ce vor să consulte studii multiple pentru cercetări avansate.

Antroponimele pot dezvălui informații privitoare la „originea și evoluția structurilor sociale într-un grup" (p. 27), la mișcări de populații, proprietăți, vecinătăți etc. Din perspectivă diacronică, sunt atestate atât forme specifice unor vremuri apuse, precum arhaisme cu articol enclitic (*Drăganului*, *Mihailor*, *Pătrului*, *Savului*), cât și neologisme: *Jan* (*Chintescu*), *Jan* (*Mihail*), *Jean* (*Coltescu*), *Jean* (*Negreanu*). Acestea datează din perioada de modernizare a limbii române, când unele persoane înstărite au mers la studii în Occident, iar reperele toponimice s-au făcut la forma onomastică „de împrumut". Dovada poate fi nesiguranța/ezitarea grafică: de pildă, în județul Dolj, se poate întâlni și (*pădurea lu*) *Jan Chintescu*, și (*conacu lu*) *Jean Chintescu* sau *(moșia lu*) *Jan Mihail*/(*conacu lu*) *Jean Mihail* (p. 392).

Din punct de vedere lexical, se remarcă o multitudine de sufixe, care îmbogățesc onomasticonul românesc din Oltenia: *Ionache, Ionașcu, Ioncea, Ionciu, Ioneac, Ioneasa, Ionel, Ionescu, Ionete, Ionica, Ioniță* ș.a. *DTRO. Indice antroponimic* oferă informații interesante din acest punct de vedere. De exemplu, sufixul patronimic *-ete*, predilect în zona investigată, intră în mult mai puține antroponime regăsibile în toponimia oltenească. *Ionete* are doar nouă atestări, dintre care *Fântâna lui Ionete* în patru județe diferite (DJ, GJ, MH, VL), în timp ce *Ionică* are 23 de atestări, dintre care două în trei județe (*Fântâna lu*…, *Vâlceaua lui*… – DJ, GJ, VL), iar Ioniță 55 de ocurențe, cu mai multe nume topice omonime în județe diferite.

Utilitatea unui astfel de dicționar este incontestabilă pentru lingvistica românească, în general, pentru toponimie și antroponimie, în special. Numele unice, de botez, de familie, poreclele și supranumele constituie o sursă importantă a procesului de toponimizare și oferă date importante despre „istoria, cultura și evoluția unei comunități" (p. 27). Cele 750 de pagini ale *Dicționarului toponimic al României. Oltenia. Indice antroponimic* pot fi exploatate în socio-, etno- sau psiholingvistică, onomastică, antropologie, sociologie, demografie, istorie, geografie, etnologie, religie ș.a.m.d. Studenți, doctoranzi, cercetători au la îndemână un material bogat pentru a elabora lucrări științifice multidisciplinare.

OLIVIU FELECAN
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Centrul Universitar Nord Baia Mare
str. Victoriei, nr. 76
olifelecan@yahoo.com